

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 77 Nisan 2021 & Volume: 14 Issue: 77 April 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

DİYANET ÇALIŞANLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLARI ATTITUDES OF RELIGIOUS EMPLOYEES TOWARDS GENDER ROLES

Gülşah TAM**

Duygu VEFİKULUÇAY YILMAZ***

Öz

Bu araştırma, diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacı ile tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğünde görev yapan 108 diyanet çalışanı oluşturmaktadır. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan diyanet çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik anket formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği kullanılarak 18 Aralık 2018 - 3 Şubat 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Elde edilen veriler; tanımlayıcı istatistikler, iki grup ortalamaları karşılaştırması için Student's t testi, ikiden fazla grup ortalamaları karşılaştırması için One Way ANOVA ve çoklu karşılaştırmalarda Post Hoc test olarak Tukey testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Sürekli iki değişken arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı ile değerlendirilmiştir. Araştırmada diyanet çalışanlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği toplam puan ortalamasının 123,39±12,53 olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuç bize diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmada kadın ve lisans mezunu olan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğu bulunmuştur (p<0,05). Buna ek olarak eşli lisans mezunu olan ve eşi herhangi bir işte çalışan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğu bulunmuştur (p<0,05). Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, toplumun din liderlerinden olan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olmasını sağlamaya ve diyanet çalışanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin farkındalık yaratmaya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Diyanet Çalışanları, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Tutum.

Abstract

This descriptive research was carried out to determine the attitudes of religious employees towards gender roles. The research population consisted of 108 religious employees working in the Yenisehir district of Mersin Province. The research data were collected by using the questionnaire form to determine the socio-demographic characteristics' employees prepared by the researcher, and the Gender Roles Attitude Scale between December 18th 2018-February 3rd, 2019. The data obtained were evaluated by descriptive statistics, Student's t-test for comparison of means of two groups, OneWay ANOVA for comparison of means of more than two groups, and Tukey test as Post Hoc test for multiple comparisons. In this study, it was determined that the total score average of the Gender Roles Attitude Scale of the religious employees was 123.39±12.53. This result shows that religious employees have an egalitarian attitude towards gender roles. In this study, it was found that female and university graduate religious employees have an egalitarian attitude towards gender roles (p <0.05). In addition, it was found that religious employees whose spouses are graduates and spouses have an egalitarian attitude towards gender roles (p <0.05). In line with the results obtained, suggestions were made to ensure that the attitudes of religious employees who leaders of the society towards gender roles, are more egalitarian and to raise awareness of gender equality.

Keywords: Gender, Religious Employees, Traditional Gender Role, Egalitarian Gender Role, Attitude.

* Bu araştırma, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Araştırmaları Anabilim Dalı'nda yürütülen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Blm. Uzm., orcid.org/0000-0002-3905-4028, gulsaham1@gmail.com

*** Prof. Dr., Mersin Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Doğum-Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, orcid.org/0000-0002-9202-8558, duyguulu@gmail.com

GİRİŞ

Günlük yaşamda aynı anlamda kullanılan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramı farklı anlamları olan iki kavramdır (Dökmen, 2010, 19). Türk Dil Kurumu'na göre cinsiyet kavramı; bireye üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiği ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik, seks anlamına gelen biyolojik bir kavram olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Cinsiyet kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade eder (Dökmen, 2010, 24). Toplumsal cinsiyet kavramı ise toplum tarafından biyolojik cinsiyetle ilişkilendirilerek, toplumun kadın ve erkeğe biçtiği rol, her iki cinsiyetten de olan farklı beklentileridir (Akın ve Özpınar, 2018, 3). Bu rol ve beklentiler kadın erkek eşitsizliğinin yaşanmasına sebep olmuş ve kadının gerçek potansiyelini yansıtmaması engellenmiştir.

Kadının cinsiyeti dezavantajlı olması toplumun birçok yapı ve mekanizmalarıyla birlikte bir süreç içerisinde gerçekleşmiş (Butler, 2008, 50-55). Bu süreç her uygarlığın kendine özgü yaklaşım biçimiyle oluşturulmuştur (Cornell, 2016, 52). Bu nedenle kadın erkek davranışlarının ele alan çalışmalarda her toplumun kendine özgü yapıları, toplumu etkileyen değişkenleri ve toplumu etkileyen faktörleri de dikkate alınması gerekir. Bu faktörlerden birisi de din olgusudur. Din, insanların antropolojik olarak inanma ihtiyaçlarının yanı sıra toplumsal yapıyı ve gündelik yaşam pratiklerini belirleyen kültürel bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Din toplumsal ahlaki kurallarıyla birlikte toplumsal yaşamın biçimlenmesinde de etkilidir (Tanrıverdi, 2018, 599).

Berktaş'a (2016) göre insanların davranışına yön veren insan özneliğini kavramak istenildiğinde din olgusunun incelenmesi gerekmektedir. Din yaşamı anlama ve anlamlandırma sistemi olduğu için dini yaşayan insanların öznel algılarının ötesinde toplumsal kuralların nesnel yönlerini meşrulaştırma işlevi vardır. Bu nedenle din toplumsal cinsiyet kalıplarını oluşturup pekiştirilmesinde rol oynar. Bu bağlamda sosyal bir varlık olan insanın toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının oluşmasında din önemli bir role sahiptir.

Tüm dinler gibi İslam dini de kendi toplumuna has ön kabulleriyle toplumsal yapıyı ve bu yapı üzerinde yükselen ilişkileri etkilemektedir. Müslüman toplumların toplumsal cinsiyet normlarını anlamak için o toplumun İslami algısını bilmemiz gerekir. İslami camiada kadın konusunda farklı bakış açıları olsa da kadın konusunda ortak görüş mevcuttur. Bu İslam dininin kadına en geniş hakları tanıdığı ve İslam'da kadın erkek arasında takva yönünden hiçbir farkın olmadığıdır (Şeraiti, 2015; Eren ve El-Benna, 2007; Ateş, 1997; Öztürk, 2013; Taslaman ve Taslaman, 2019, 22; Düzgün, 2013, 203-217; Akkaya, 1991). Bu nedenle İslam anlayışında kadın eksik yaratılmadığından ikincilleştirilmez. İslam'da kadının ikincilleştirilmesinin asıl nedeni Müslüman toplumların kadına bakış açısıyla ilgilidir (Mernissi, 1995, 44). Bu bakış açısına bağlı olarak, Müslüman toplumlarda kadın konusunda eşitlikçi bakış açısına sahip düşünürlerin (Rahman, 2000, 139; Düzgün, 2014, 210; Öztürk, 2013, 251). Yanında geleneksel görüşlere sahip düşünürler de bulunmaktadır (Ateş, 1997, 306; Mevdudi, 1995, 232). İslam düşünürlerinin bu konuda farklı görüşler vardır. Bu nedenle büyük çoğunluğu Müslüman olan toplumumuzda ve bu inanca sahip bireyleri etkileyebilecek olan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının nasıl olduğunu öğrenme merakını uyandırmıştır.

Bu araştırma diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemede diyanet çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları üzerinde bir farklılık yaratıp yaratmadığını saptamak amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda bu araştırma Mersin ili sınırları Yenişehir ilçesinde yer alan diyanet çalışanları ile sınırlı tutulmuştur.

Araştırma Soruları

1. Araştırmaya katılan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları geleneksel mi eşitlikçi mi?
2. Araştırmaya katılan diyanet çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları değişkenlik gösteriyor mu?
3. Araştırmaya katılan kadın diyanet çalışanları ile erkek diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları arasında fark var mı?

YÖNTEM

Araştırmanın Örnekleme

Tanımlayıcı nitelikte olan araştırmanın evrenini, Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (camii ve Kur'-an kursları) görev yapan 80 kadın, 63 erkek olmak üzere 143 diyanet çalışanı

oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip, evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın uygulandığı tarihte raporlu (üç kişi) ve izinli (altı kişi) olan, araştırmaya katılmayı kabul etmeyen (16 kişi) ve veri toplama formlarını eksik dolduran (10 kişi) toplam 35 kişi olduğu için 108 diyanet çalışanı araştırmanın örneklemine oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, anket formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Diyamet Çalışanlarının Sosyo-Demografik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Anket Formu

Anket formu konuya ilişkin literatür taraması sonucunda oluşturulmuştur (Atış, 2010; Zeyneloğlu, 2008; Erenoğlu, 2008; Gürsoy, 2009; Şanlı, 2017). Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyebileceği düşünülen 'Anket Formu'nda, sosyo-demografik özelliklere yönelik (yaş, cinsiyet, öğrenim düzeyi, doğduğu bölge, medeni durum, eşin öğrenim düzeyi, eşin herhangi bir işte çalışma durumu, çocuk sahibi olma durumu, aile tipi, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi) toplam 11 adet soru yer almaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği

Diyamet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla 2011'de Zeyneloğlu ve Terzioğlu tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) kullanılmıştır. Toplam 38 maddeden oluşan TCRTÖ "Kesinlikle Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum" ve "Tamamen Katılıyorum" seçenekleri olan beşli likert tipi bir ölçektir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum cümleleri 5'den 1'e, geleneksel tutum cümleleri ise; 1'den 5'e doğru puanlandırılmıştır. Ölçeğin eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü olmak üzere beş alt boyutu vardır. Ölçeğe verilen yanıtlar her bir maddeye verilen toplam puanlar üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçeğin toplam puanı 38-190 arasında değişim göstermektedir. Ölçekten alınan en yüksek değer çalışanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu, en düşük değer ise çalışanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı. 92 olarak bulunmuştur (Zeyneloğlu & Terzioğlu, 2011, 409-420). Bu araştırmanın iç tutarlılık katsayısı. 69'dur.

Verilerin Toplanması

Anket formunun uygulanabilirliğini ve anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacıyla, gerekli izinler alındıktan sonra 25 Kasım - 12 Aralık 2018 tarihleri arasında Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (camii ve Kur'-an kursları) görev yapan 14 diyanet çalışanına ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonucunda anket formunda herhangi bir düzenleme yapılmadığı için 14 diyanet çalışanı araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri toplama araçları, Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (camii ve Kur'-an kursu) görev yapan toplam 108 diyanet çalışanına uygulanmıştır. Araştırmanın örneklem kapsamına alınan diyanet çalışanlarına, anket formu ve TCRTÖ 18 Aralık 2018 - 3 Şubat 2019 tarihleri arasında uygulanmıştır. Araştırmacı hafta içi beş gün belirtilen müftülüğün camii ve Kur'-an kursunda diyanet çalışanlarına araştırmanın amacını açıklamıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden diyanet çalışanlarının veri toplama araçlarını bireysel olarak doldurmaları sağlanmıştır. Araştırmaya katılan diyanet çalışanlarının veri toplama araçlarını doldurmaları yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırma verilerini toplamadan önce bir devlet üniversitesinin Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 26/10/2018 tarihli 015 sayılı karar ile etik kurul onayı ve 15/11/2018 tarihli 70734851-204-3614 sayılı karar ile T.C. Mersin Valiliği İl Müftülüğü'nden kurum izni alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılmayı kabul eden diyanet çalışanlarından yazılı ve sözel izin alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesi, biyoistatistik uzmanı tarafından SPSS 20.0 (Statistical packet for Social Sciences for Windows) paket programı kullanılarak yapılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler olarak yüzde, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler verilmiştir. Değişkenler normallik ve varyansların homojenliği ön şartlarının kontrolü yapıldıktan sonra (Shapiro Wilk ve Levene Testi) değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler; tanımlayıcı istatistikler, iki bağımsız grup karşılaştırması için Student's t testi, üç ve daha fazla bağımsız grup karşılaştırması için One Way ANOVA testi ve çoklu karşılaştırma testlerinden ise Tukey HSD testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Sürekli iki değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Testlerin anlamlılık düzeyi için $p < 0,05$ değeri kabul edilmiştir.

BULGULAR

Diyanet çalışanlarının yaş ortalamalarının $39,43 \pm 8,85$, yarısından fazlasının (%52,8) erkek, %61,1'nin ön lisans mezunu olduğu ve yarısının (%50) Akdeniz Bölgesi'nde doğduğu bulunmuştur. Diyanet çalışanlarının çoğunluğunun (%83,3) evli, eşlerinin yarısından fazlasının (%54,4) lise mezunu olduğu ve %52,2'sinin eşlerinin herhangi bir işte çalışmadığı belirlenmiştir. Diyanet çalışanlarının %77,8'inin çocuk sahibi ve %75'nin çekirdek aile yapısında olduğu görülmektedir. Diyanet çalışanlarının %30,6'sı annelerinin okuma yazma bilmediğini, %33,3'ü babalarının ilköğretim mezunu olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 1. Diyanet Çalışanlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=108)

TCRTÖ ve ALT BOYUTLARI	Madde Sayısı	Min-Max	$\bar{X} \pm SS$
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	8	11-40	28,83 $\pm$ 5,25
Kadın Cinsiyet Rolü	8	10-30	20,37 $\pm$ 4,59
Evlilikte Cinsiyet Rolü	8	21-37	29,57 $\pm$ 3,34
Geleneksel Cinsiyet Rolü	8	11-37	23,75 $\pm$ 5,07
Erkek Cinsiyet Rolü	6	12-30	21,86 $\pm$ 3,77
TOPLAM	38	92-151	123,39$\pm$12,53

Tablo 1'de diyanet çalışanlarının TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının dağılımı verilmiştir. Araştırmada diyanet çalışanlarının TCRTÖ toplam puan ortalamalarının "123,39 $\pm$ 12,53" olduğu ve TCRTÖ'den aldıkları minimum puanın "92", maksimum puanın ise "151" olduğu bulunmuştur. Diyanet çalışanlarının TCRTÖ'nün "Eşitlikçi Cinsiyet Rolü" alt boyutu puan ortalamalarının "28,83 $\pm$ 5,25", bu alt boyuttan aldıkları minimum puanın "11", maximum puanın "40" olduğu saptanmıştır. Diyanet çalışanlarının TCRTÖ'nün "Kadın Cinsiyet Rolü" alt boyutu puan ortalamalarının "20,37 $\pm$ 4,59" olduğu ve bu alt boyuttan minimum "10", maximum "30" puan aldıkları belirlenmiştir. Diyanet çalışanlarının TCRTÖ'nün "Evlilikte Cinsiyet Rolü" alt boyutu puan ortalamalarının "29,57 $\pm$ 3,34", bu alt boyuttan aldıkları minimum puanın "21", maximum puanın "37" olduğu bulunmuştur. Diyanet çalışanlarının TCRTÖ'nün "Geleneksel Cinsiyet Rolü" alt boyut puan ortalamalarının "23,75 $\pm$ 5,07" olduğu ve bu alt boyuttan minimum "11", maksimum "37" puan aldıkları saptanmıştır. Diyanet çalışanlarının TCRTÖ'nün "Erkek Cinsiyet Rolü" alt boyutu puan ortalamalarının "21,86 $\pm$ 3,77", bu alt boyuttan aldıkları minimum puanın "12", maximum puanın "30" olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Diyanet Çalışanlarının Yaşları ile Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki (n=108)

	Yaş	
	R	P
TCRTÖ Puanları	-0,201	p=0,037

Diyanet çalışanlarının yaşları ile TCRTÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasındaki ilişki Tablo 2'de verilmiştir. Diyanet çalışanlarının yaşları ile TCRTÖ puanları arasında zayıf, negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir ($r = -0,201$; $p = 0,037$).

Tablo 3. Diyanet Çalışanlarının Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=108)

Bazı Sosyo-Demografik Özellikler	n	TCRTÖ	
		$\bar{X} \pm SS$	İstatistiksel Değer
Cinsiyet			
Kadın	51	129,60±10,73	<0,001*
Erkek	57	117,84±11,43	
Öğrenim Düzeyi			
Lise	12	117,91±9,70	0,049
Önlisans	66	122,51±13,14	
Lisans	30	127,53±11,15	
Doğduğu Bölge			
Doğu-Güneydoğu Anadolu	24	123,20±14,43	0,093
İç Anadolu	21	124,09±10,13	
Marmara-Ege	5	135,00±8,33	
Karadeniz	4	132,75±3,59	
Akdeniz	54	121,44±12,59	
Medeni Durum			
Evli	90	122,66±12,63	0,176
Bekar	18	127,05±11,67	
Eşin Öğrenim Düzeyi (n=90)			
Lise (a)	49	119,91±12,81	0,008**
Önlisans (b)	20	121,80±11,07	
Lisans (c)	21	129,90±11,18	
***Anlamlı Fark: a-c			
Eşin Herhangi Bir İşte Çalışma Durumu (n=90)			
Çalışıyor	43	128,95±10,48	<0,001*
Çalışmıyor	47	116,91±11,73	
Çocuk Sahibi Olma Durumu			
Çocuğu var	84	122,98±12,48	0,537
Çocuğu yok	24	124,83±12,86	
Aile Tipi			
Çekirdek aile	81	122,75±11,81	0,536
Geniş aile	24	124,79±14,51	
Parçalanmış aile	3	129,66±17,15	
Anne Öğrenim Düzeyi			
Okur-yazar değil	33	121,78±12,42	0,840
Okur-yazar	26	123,65±12,45	
İlkokul mezunu	27	124,18±13,47	
Ortaokul mezunu	6	127,83±10,66	
Lise mezunu	7	126,28±11,94	
Üniversite ve üstü	9	121,00±13,75	
Baba Öğrenim Düzeyi			
Okur-yazar değil	7	121,28±14,40	0,214
Okur-yazar	16	124,18±9,38	
İlkokul mezunu	36	119,44±13,74	
Ortaokul mezunu	11	125,45±14,24	
Lise mezunu	25	127,60±9,16	
Üniversite ve üstü	13	124,69±14,35	

* Student's t Testi

** Tek Yönlü Varyans Analizi

*** Tukey Testi

Diyanet çalışanlarının bazı sosyo-demografik özelliklerine göre TCRTÖ'den aldıkları puan ortalamalarının dağılımı Tablo 3'de gösterilmiştir. Diyanet çalışanlarının cinsiyetlerine göre TCRTÖ puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve erkek çalışanların (117,84±11,43), kadın çalışanlara (129,60±10,73) göre TCRTÖ puan ortalamalarının daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Diyanet çalışanlarının eşlerinin öğrenim düzeylerine göre TCRTÖ puan ortalamaları incelendiğinde; istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ve eşleri üniversite mezunu olan diyanet çalışanlarının TCRTÖ puan ortalamalarının (129,90±11,18), eşleri lise (119,91±12,81) ve ön lisans mezunu

(121,80±11,07) olan diyanet çalışanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Diyanet çalışanlarının eşlerinin herhangi bir işte çalışma durumlarına göre TCRTÖ puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve eşleri çalışan diyanet çalışanlarının TCRTÖ puan ortalamalarının (128,95±10,48), eşleri çalışmayan diyanet çalışanlarına (116,91±11,73) göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi bir tutuma sahip olduklarının belirlenmesi önemli bir bulgudur (Tablo 1). Bu çalışma yürütülürken diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet kavramına temkinli yaklaşması nedeniyle bu konuda yapılan çalışmanın kapsamının dar tutulmasına neden olmuştur. Literatürde ulaşıldığı kadarıyla diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlendiği benzer çalışmalara rastlanmadığından araştırma sonuçları İslam'da kadını ele alınan yayınlar ile tartışılmıştır.

Literatürde yapılan araştırmalarda da dindarlık olgusunun ve dindarlığın toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarına yönelik olumsuz yönde etkisinin olduğunu vurgulamıştır (Sağlam, 2016, 89; Kaya ve Uysal, 2015, 656; Zengin, 2019, 307). Bu çalışmaların sonuçları bizim araştırma sonuçlarımızla benzerlik göstermemektedir. Araştırmamızda diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi tutuma sahip olmaları son dönemlerde modernist İslam düşünürlerinin farklı iletişim araçlarını kullanarak daha çok diyanet çalışanlarına ulaşmaları ve bu düşünürlerin daha etkin çalışmalar yapmış olmalarına bağlanabilir. Diyanet çalışanlarının da toplumsal cinsiyet rolleri noktasında eşitlikçi tutuma sahip olmaları bu doğrultuda okumalar yaptıkları ile açıklanabilir.

İslam düşünürleri İslami toplumlarda kadının ikincilleştirildiğini savunurlar (Akdemir, 1997, 250). Bunun nedeninin ise İslam dışı unsurlara bağlı olduğunu ifade ederler (Hatemi, 1997, 310; Terzioğlu, 2016, 544; Düzgün, 2010, 205; Tuksal, 2012). İslam alimleri cinsiyetler arasında eşitlik ifadesine karşı çıkarlar onlara göre kadınla erkek farklıdır. Bunun kadın ile erkek arasında eşitsizlik olacağı anlamına gelmeyeceği tezini savunurlar. Hatemi (1997) Kur'-an anlayışında kadın ile erkeğin farklı olduğunu, ama bunun imanca ve akılcı birinin diğerinden daha aşağıda olduğu anlamına gelmediğini belirtir. Kur'-an bilgisine uymayan hadislerin ve rivayetlerin doğru olmadığını belirtir. Kur'-an'ın kadını insan bağlamında ele aldığını, Kur'-an'da her iki cinsiyetinde insanlık değeri, insan hakları, sorumluluk ve mükâfat açısından eşit olduklarını vurgular.

İslami camianın feminist söylemdeki toplumsal cinsiyet sorunu var olduğunu kabul etmekle birlikte bu sorunu doğru ifade edilmediği inancına sahiptirler. Bu doğrultuda feminist İslami camianın tümünde kabul görmez (Karaman, Bardakçıoğlu ve Apaydın, 2016, 324). Tam bu noktada İslami camiada toplumsal cinsiyet tutum ve algı çalışmalarının yapılmasının zor olduğu da söylenebilir. Türkiye'de bazı İslami kadın haklarını savunan kadın grupları dahi kendini feminist olarak tanımlamamaktadır Bunun yanında İslam düşünürleri tarafından toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili yapılan yorumların çoğunlukla eşitlikçi bir tutum içermesi son derece düşündürücüdür.

Araştırmada diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörler tartışma süresince ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörlerden birinin diyanet çalışanlarının yaşı olduğu göze çarpmaktadır. Araştırmamızda diyanet çalışanlarının yaşları arttıkça TCRTÖ puanları arasında zayıf, negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Literatürde ulaşıldığı kadarıyla diyanet çalışanlarının yaşlarına göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelendiği çalışmalara rastlanmamıştır. Araştırmamızda diyanet çalışanlarının yaş ortalaması yükseldikçe toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların daha geleneksel olduğunu göstermektedir. Erkeklerin yaşları ilerledikçe eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarından sıyrılarak hem aile içinde hem de toplumda güç ve otorite sağlamak, kontrolü elde etmek amacıyla geleneksel tutumlar sergilemelerinin işareti sayılabilir. Bunun yanında genç neslin daha eşitlikçi olması son dönemlerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin farkındalığın artmasına bağlanabilir.

Araştırmada cinsiyetin diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörlerden biri olduğu belirlenmiştir. Tablo 3 incelendiğinde, kadın diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının erkek çalışanlardan daha eşitlikçi olduğu görülmektedir. Araştırmamızda diyanet çalışanları arasında çalışan kadınların sayısının erkek çalışan sayısından fazla olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında diyanet çalışanlarının yönetici kadrosunun çoğunluğunun erkeklerden olması dikkat çekicidir. Bu konuda feminist perspektifine

bakıldığında, İslam anlayışında kadının yönetimde olması konusunda farklı fikirler olduğu görülmektedir. Berktaş'a göre İslami algıda erkek ile kadın doğası gereği birbirinden sadece biyolojik açıdan değil ihtiyaç ve yetenekleri ölçüsünde de farklıdır. Bundan ötürü Yaradan cinsiyetlere farklı görevler vermiştir. Erkekler daha güçlü, daha iradeli ve daha akıllı olduklarından toplumu yönetme de onların görevidir. Kadınlar ise duygusal olduklarından yönetici olmazlar. Berktaş'a (2016) göre İslami anlayışta kadın, sadece çocuk doğurup onu yetiştirmekle ve günlük yaşamı devam ettirip nesil devamlılığını sağlamakla mükelleftir. Geleneksel İslam anlayışında kadının çalışma hayatında bulunması istenmez hatta Mevdudî'ye (1995) göre kadının dışarı çıkmaması dışarı çıkmasından daha hayırlıdır. Bunun yanında kadının hem sosyal yaşamda hem de iş hayatında olması gerektiği anlayışı da mevcuttur. Bu konuda Öztürk'e (2000) göre Asrısadet döneminde kadınlar Cuma namazı, bayram namazı ve cenaze namazına katılmışlardır. Hatta bu dönemde Ümmü Varaka'nın erkeklerin bulunduğu cemaate imamlık yaptığı bilinmektedir. İslam'da kadının yönetici olma konusunda farklı görüşte olan İslami feminist yazarlardan Şefkatli'ye (2012) göre gerçek İslam'da cinsiyetler birbirlerine eşittir. İslami yazarlardan olan Akkaya'ya (1991) göre, kadın devletin tüm kurum ve kuruluşlarında her konumda görev alabilir. Tüm bunlar dikkate alındığında diyanet kurumunda kadının yönetici olma noktasında İslam dini açısından herhangi bir sakınca bulunmadığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda araştırmamızı yürüttüğümüz kurumda yönetici kadın sayısının artması çalışanlarda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin farkındalığın oluşmasına katkı sağlayabilir.

Diyanet çalışanları arasında din eğitimi bazında kadınlarla erkeklerin benzer eğitim aşamalarından geçtiği bilinen bir gerçektir. Erkeklerin toplumsal cinsiyet konusunda daha geleneksel olması, erkeklerin dini referans yerine geleneksel yaşam formlarını devam ettirdikleri ve iktidar alanlarına müdahaleyi kısıtlamak istememelerinden kaynaklanmış olabilir. Araştırmamızda elde ettiğimiz sonuç da bu savı destekler niteliktedir. Bu bağlamda diyanette çalışan erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha geleneksel olması bize diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine sadece din boyutlarıyla bakmadıklarını düşündürmektedir. Toplumsal cinsiyette eşitlikçi bir anlayışın yaygınlaşabilmesi için öncelikle erkeklerin ele alındığı çalışmalar yapılmalıdır. Bu hedef kitleye yönelik yapılacak her türlü etkinlik ve sürdürülebilir politikalar gelecek dönemler için eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısına yönelik pozitif katkılar sağlayabilir.

Araştırmamızda erkek diyanet çalışanlarının kadınlara göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha gelenekçi tutuma sahip olması, diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının din dışında farklı değişkenlere bağlı olarak da değiştiği şeklinde yorumlanabilir. Yapılan İslami literatür araştırmasında da toplumsal cinsiyet rolleri konusunda yapılan çalışmalarda konu hep kadın noktasında bakılmıştır. Toplumsal cinsiyeti oluşturan diğer bir değişkeni oluşturan erkek konusunda yapılan çalışmalar ya kadın perspektifiyle incelenmiştir ya da kadın konusu kadar görünür değildir. Bu araştırmada sonuçlarına bakılarak İslam düşünürlerin toplumsal cinsiyet konusunda erkek algısını, kendi deyimleriyle İslami perspektifte bakmaları gerektiği sonucuna varılabilir. İslam düşünürlerin geleneksel erkek algısını konusunu ele almaları, din hassasiyeti olan toplumlarda zaman içerisinde toplumsal cinsiyet konusunda daha eşitlikçi bir anlayışın gelişmesinde katkı sağlayabilir.

Araştırmada diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörlerden bir diğerinin diyanet çalışanlarının öğrenim düzeyleri olduğu belirlenmiştir. Diyanet çalışanlarının öğrenim düzeyleri yükseldikçe toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olduğu saptanmıştır (Tablo 3). Sosyo-demografik özelliklerin temel belirleyicilerinden olan öğrenim düzeyinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda öğrenim düzeyleri yükseldikçe bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olduğu görülmektedir (Altuntaş ve Altınova, 2015; Kalaycı ve Hayırsever, 2014; Kaya ve Uysal, 2015; Esmer, 2012). Araştırmamız bu çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Ülkemizde İslami camiada kadınların sosyal yaşamda var olmaları ve eğitim alma hakkı bazı İslam ülkelerine göre daha ilerdedir. Kadın hakları konusunda İslami camiada ilk çalışmalar Osmanlı'da Tanzimat Dönemi'nde başlamıştır (Arsel, 2015, 26). Göle (1992) ülkemizde dindar kadının mahrem alandan çıkması, kamusal alanda var olabilmesi için dindar kesimin büyük çaba gösterdiğini vurgulamaktadır. Kadının toplumsal yaşam içerisinde olması İslami camia için oldukça önemlidir. Bölükbaşı'na (2012) göre kadının örtüsü kadına, fazilet iffetle ilgili kadının sosyal hayatla ilgili kısıtlamalarını hatırlatırken diğer taraftan aktif ve gönüllü olarak İslam'ın yeniden uyanışını simgeler. Ayrıca bu hareket feminist hareketlerinin en etkili olanı geniş kitlelerinde benimsediği hareket olmuştur. Buket Türkmen'in bu durumu Türkiye'deki toplumsal değişimin toplumun benimsediği dini yapı pratiğine göre yapılmamasına dayandığını belirtmektedir (Göle, 1999, 116). Bizim araştırmamızda da diyanet çalışanlarının çoğunluğu kadındır. Bu

bağlamda araştırmanın yapıldığı diyanet kurumlarında çalışan kadınlara toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda da yeterli eğitim verilirse kadın konusunda çalıştıkları bölgelerde daha eşitlikçi bir yaklaşımın olmasına katkıda bulunulabilir. Bu nedenle diyanet çalışanlarının genel olarak öğrenim düzeylerinin yüksek olduğu, ancak yine de toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık çalışmalarının yapılmasının önemli olacağı söylenebilir.

Araştırmada diyanet çalışanlarının eşlerinin öğrenim düzeyleri ile çalışma durumlarının diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen önemli faktörlerden biri olduğu belirlenmiştir. Araştırmamızda diyanet çalışanlarının eşlerinin öğrenim düzeyleri yükseldikçe toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda eşleri çalışan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının eşleri çalışmayanlara oranla daha eşitlikçi olduğu saptanmıştır (Tablo 3). İslami camiada aile kavramı oldukça önemlidir. Bunun yanında feminist algısının aile kurumuna zarar verdiği görüşü de yaygındır. Diyanet Vakfı yayınlarından olan İlmihal'e göre feminizm başta haklı bir sebepten oluşmuş bir fikir akımıdır. Günümüzde ise kadına sınırsız özgürlük verdiğinden toplumsal yaşama özellikle aile kavramına zarar verdiği inancını taşımaktadır (Karaman, Bardakçıoğlu ve Apaydın, 2006, 324). Bu nedenle diyanet çalışanları arasında kadın konusuna feminist bakışıyla yaklaşımın tepkiyle karşılandığı düşünülmektedir. Araştırmamızda elde edilen sonuç, eşlerinin öğrenim düzeyi yüksek olan ve eşleri çalışan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlarını yaşam pratiklerine aktardıklarını ve çevrelerinde ki bireyleri etkilediklerini düşündürmektedir.

Sonuç olarak araştırmada diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının, ölçeğin geneli ile "eşitlikçi cinsiyet rolü", "kadın cinsiyet rolü", "evlilikte cinsiyet rolü", "geleneksel cinsiyet rolü" ve "erkek cinsiyet rolü" alt boyutlarında eşitlikçi olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında kadın, öğrenim düzeyi yüksek olan, eşlerinin öğrenim düzeyi yüksek olan ile eşleri herhangi bir işte çalışan olan diyanet çalışanlarının daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Diyanet çalışanlarının yaşları ile TCRTÖ puan ortalamaları arasında zayıf, negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Araştırmanın sadece Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (cami ve Kur'an kursları) görev yapan diyanet çalışanlarına uygulanması araştırmanın sınırlılığıdır. Araştırma sonucunda diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olması için çok boyutlu çalışmalar yapılması, diyanet çalışanlarına yönelik olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili sempozyum, panel, çalıştay ve film gösterileri gibi etkinliklerin yapılması, diyanet çalışanlarından özellikle toplum ile iletişim halinde olan imam ve Kur'an kursu çalışanlarının zorunlu hizmet içi eğitim programlarına toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun dahil edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yapılacak tüm etkinliklerde erkek diyanet çalışanlarının katılımının desteklenmesi, diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörlerin derinlemesine incelendiği niteliksel araştırmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, S. (1997). Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın. *İslami Araştırmalar Dergisi Kadın Özel Sayısı*, 10(4): 249-258.
- Akın, A. & Özpınar, S. (2018). *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Akkaya, N. (1991). İslam Hukuku'nda Kadının Siyasal Hakları. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 10(4). 228-240.
- Altuntaş, O. & Altınova, H.H. (2015). Toplumsal Cinsiyet Algısı ile Sosyo-Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Turkish Studies Dergisi*, 10(6): 83-100.
- Arsel, I. (2015). *Şeriat Kadın*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Ateş, S. (1997). İslam'ın Kadına Getirdiği Haklar. *İslami Araştırmalar Dergisi Kadın Özel Sayısı*, 10(4): 304-310.
- Atış, F. (2010). *Ebelik/Hemşirelik 1. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Berktaş, F. (2016). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın: Hıristiyanlık'ta ve İslamiyet'te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*. İstanbul: Metris Yayınları.
- Bölkübaşı, M. (2012). Milli Görüş'ten Muhafazakar Demokrasiye: Türkiye'de 28 Şubat Süreci Sonrası İslami Elitlerin Dönüşümü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 166-187.
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası Feminist Kimliğin Altüst Edilmesi*. (Çev. B. Ertür) İstanbul: Metis Yayınları.
- Cornell, R.W. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar Toplum Kişi ve Cinsel Politika*. (Çev. C. Soydemir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Dökmen, Z.Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Düzgün, Ş.A. (2013). Kadın Rollerine Kur'an'ın Değerler Sisteminin Kaynaklığı. *Kur'an ve Kadın Sempozyum*, 1. Baskı, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 203-217.
- Erenoglu, R. (2008). *Gazi Üniversitesi Öğrencilerinin Töre-Namus Cinayetleri Hakkındaki Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Eren, M., & El-Benna, H. (2007). *Risaleler*. (Çev. M. Akbaş) İstanbul: Nida Yayınları.
- Esmer, Y. (2012). *Türkiye Değerler Atlası*. 03.02.2020 tarihinde https://www.academia.edu/9620697/T%C3%BCrkiye_De%C4%9Ferler_Atlas%C4%B1_2012 adresinden alınmıştır.
- Göle, N. (1992). *Modern Mahrem Medeniyet Örtünme*. İstanbul: Metris Yayınları.
- Göle, N. (1999). *İslam'ın Yeni Kamusal Yüzleri*. İstanbul: Metris Yayınları.
- Gürsoy, E. (2009). *Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Kadına İlişkin "Namus" Anlayışı İle İlgili Tutumları: Ankara Örnelemi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Hatemi, H. (1997). "Modern Mahrem" ve İslam'ın Kadına Bakışı. *İslami Araştırmalar Dergisi Kadın Sayısı Özel Sayısı*, 10,(4): 311-314.
- Kalaycı, N. & Hayırsever, F. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitabına Yönelik Bir İnceleme ve Bu Konuya İlişkin Öğrenci Algılarının Belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(3): 1065-1072.
- Karaman, H., Bardakoğlu, A., & Apaydın, H.Y. (2016). *İlmihal II: İslam ve Toplum*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kaya, Ş.F. & Uysal, V. (2015). Günümüzde Dindarlık ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Algıları Üstüne Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36): 646- 662.
- Mernissi, F. (1995). *Peçenin Ötesi-İslam Toplumunda Kadın Erkek Dinamikleri*. (Çev. M. Küpçü) İstanbul: Yayınevi Yayıncılık.
- Öztürk, M. (2013). *Kur'an'da Karı-Koca Hakları*. İçinde Kur'an ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları. İslami İlimler Araştırma Vakfı Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi 75, (Ed. M. Demirci), 221-267. İstanbul: Pasifik Ofset.
- Öztürk, Y.N. (2000). *İslam Nasıl Yozlaştı?* İstanbul: Yeni Boyut Yayınları.
- Rahman, F. (2000). *İslam'ı Yenileme*. (Çev. A. Çiftçi). Ankara: Ankara Okulları Yayınları.
- Sağlam, F. (2016). Kitap İncelemesi: "Toplumsal Cinsiyet Din ve Kadın". *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6: 83-89.
- Şanlı, B. (2017). *Üniversite Birinci ve Son Sınıf Öğrencilerinin Kadına İlişkin Namus Anlayışı ile İlgili Tutumları: Mersin Üniversitesi Örnelemi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Şeraiti, A. (2015). *Kadın (Fatıma Fatımadır)*. İstanbul: Fecr Yayınları.
- Tanrıverdi, H. (2018). Din-Kültür İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(3): 595-601.
- Taslaman, F. & Taslaman, C. (2019). *İslam ve Kadın*. İstanbul: İstanbul Yayınevi.
- Terzioğlu, H. (2016). Toplumsal Cinsiyet Anlayışına Katkısı Bağlamında Dini Söylemin Etkisi. *Kelam Araştırmaları Dergisi*, 14(2): 541-558.
- Tuksal, H.Ş. (2012). *Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri*. Ankara: Otto Yayıncılık.
- TDK . <https://sozluk.gov.tr/?kelime=>
- Zengin, A.Ç. (2019). *Dindarlık ve Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Zeyneloğlu, S. & Terzioğlu, F. (2011). Development and Psychometric Properties Gender Roles Attitude Scale. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40: 409-420.